

¿Tik matoya ke....?

Por: Yesenia Ithaí Ángeles López

In xiujmej mo nojnotsa kan nin ajweyak. Xa tik matok ke nin ajweyak ton kajkawaj in xochimej, nin mait wan in xokomej de se koujxiwit, amo sansemej. Sayojke, ¿Keyej ijkon mochiwa wan ton ika kin paleuya in xiujmej keman kajkawa in ajweyak?

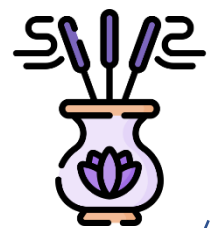
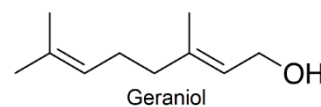

Imágen: César Agustín Ramírez Díaz

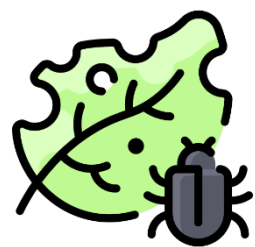
Achto de ni tanakilis nijin tajtanilis, moneki tik matiskej ton tik ijnekuij kemej ajweyak. In ajweyak mo ixmati kemej se momox tamanelol tataman ton kajkawaj nochin ton yoltokej wan ton amo yoltokej kemej in tsojyak den kuitamoyalis.

Se quali ajweyakmej chijchiutokej ka manelol yoltokej ton patanij wan semi ejkaujtikej ton mo moyawaj tech in ejekat yej ika niman ti kijkekui ka to yekatsol. Xi kita, ni ajweyaj in xochimomox wan in geranios chijchiujtokej ka **geraniol**, se tachijchiwal ton kipia miak chijchiwalyot ton yoltok.

Nijin kijtosneki ke ton amo sansemej kemej nin ajweyak in xochimej, nin mait wan nin xokoyo, ijkon mochiwa keman kajkawa tamanelol tataman tachijchiwal wan ton amo sansemej tasentalilmej. Axxkampa mo ixmatij kachi de makuil tsonti patanilismej ton in xiujmej quali ki chijchiwaj. Sayojke amo nochi ijkuilujtok, ¡xik nemili in tamanelolmej ton kiektaliaj to ajweyak xiujmej, ompa kisaj in miak taman ajweyalismej ton se kijnekui wan amo sansemej!

Wan... ¿ton ika kipaleuyia se xiwit maj kipia tataman ajweyalis? Se ta tsontami ke... Pampa nin ajweyak kin paleuyia ika mo nojnotsaskej iwan okseki xiujmej wan pisil okuilimej, nanakamej wan okseki ton yoltokej. In xochimej kajkawaj ajweyak ton kin tilanaj tapipinamej kemej (tsopelik tekitinij wan papalomej), wan in xokomej kintilanaj in teyoj taxexelojkej (kemej in patani tapiamej).

Oksekopa in mayit ajweyak wan ni koujyo den kokoxka xiwit o ton okuiloj, kin paleuyia maj ki matikan ke amo kin yekchaj wan no ika tajtanij palewilis ninwan sekin tasoj okuilmej. In xiujmej ton kikuij in ajweyalis kachi mo sepan taixnakiliaj. Nijon ika mo sen chikawak chiwaj tagan mo xolawa pisil kokoxkayot, wan niman kin ixnamikij. ¡Axkan tik matokia! In xiujmej mo nojnotsaj kan in ajweyalis kemej amo oksekin.

¿Keyej moneki maj se ki ixmati den ajweyak xiwit? In xiwitmej ajweyakej ki piaj tataman ixnextilis tech to nemilis, ompa pewaj pampa quali kixtiliskej ton monotsa fármacos, chikawak kuetax, tatilanilis, tapipilolmej o agroindustriales.

¡Timits tataujtiaj kixmati wan kiekpia nochi ton mochiwa xoxoktik!

